

על התורה ועל המסורה: השקפות חז"ל על מפעלם האדיר

What Hazal had to Say About Their Own Enterprise

Part 2 – R. Yehoshua, R. Elazar b. Azariah and (Rabban Gamliel) on Teaching Torah

(1) חגיגה ג

תנו רבנן:

- (1) מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר (בן) חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין
- (2) אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש היום
- (3) אמרו לו תלמידך אנו ומימך אנו שותין
- (4) אמר להם אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש. שבת של מי היתה?
- (5) שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה
- (6) ובמה היתה הגדה היום?
- (7) אמרו לו בפרשת הקהל
- (8) ומה דרש בה?
- (9) הקהל את העם האנשים והנשים והטף

- a. אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאיהן
- (10) אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני
- (11) ועוד דרש
- (12) את ה' האמרת היום... וה' האמירך היום
- (13) אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל
- (14) אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם
- (15) אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד
- (16) ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ
- (17) ואף הוא פתח ודרש
- (18) דברי חכמים כדרבנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד
- (19) למה נמשלו דברי תורה לדרבן?

a. לומר לך מה דרבן זה מכיון את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם

i. אף דברי תורה מכוונים את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים

ii. אי מה דרבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין

1. תלמוד לומר משמדות

2. אי מה מסמר זה חסר ולא יתר אף דברי תורה חסירין ולא יתירין

a. תלמוד לומר נטועים

i. מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פריין ורביין

(20) בעלי אספות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה

a. הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין

i. שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה?

ii. תלמוד לומר כולם נתנו מרעה אחד

iii. אל אחד נתנו פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא

1. דכתיב וידבר אלהים את כל הדברים האלה

iv. אף אתה עשה אזניך כאפרכסת וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי

מטהרים את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין

(21) בלשון הזה אמר להם

(22) אין דור יתום שרבי אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו

Our Rabbis taught: Once R. Johanan b. Beroka and R. Eleazar Hisma went to pay their respects to R. Joshua at Peki'in. Said he to them: What new teaching was there at the College to-day? They replied: We are thy disciples and thy waters do we drink. Said he to them: Even so, it is impossible for a college session to pass without some novel teaching. Whose Sabbath was it? — It was the Sabbath of R. Eleazar b. 'Azariah, [they replied].-And what was the theme of his Haggadic discourse to-day? They answered: The section 'Assemble'. And what exposition did he give thereon? 'Assemble the people the men and the women and the little ones'. If the men came to learn, the women came to hear, but wherefore have the little ones to come? In order to grant reward to those that bring them. Said he to them: There was a fair jewel in your hand, and you sought to deprive me of it. He further expounded: *Thou hast avouched the Lord this day . . . and the Lord has avouched thee this day*. The Holy One, blessed be He, said to Israel: You have made me a unique object of your love in the world, and I shall make you a unique object of My love in the world. You have made me a unique object of your love, as it is written: *Hear, O Israel, the Lord our God, the Lord is One*. And I shall make you a unique object of My love, as it is said: *And who is like unto Thy people Israel, a nation one in the earth*. And he also took up the text and expounded: *The words of the wise are as goads, and as nails well planted are the words of masters of Assemblies, which are given from one Shepherd*. Why are the words of the Torah likened to a goad? To teach you that just as the goad directs the heifer along its furrow in order to bring forth life to the world, so the words of the Torah direct those who study them from the paths of death to the paths of life. But [should you think] that just as the goad is movable so the words of the Torah are movable; therefore the text says: 'nails'. But [should you think] that just as the nail diminishes and does not increase, so too the words of the Torah diminish and do not increase; therefore the text says: 'well planted'; just as a plant grows and increases, so the words of the Torah grow and increase. 'The masters of assemblies': these are the disciples of the wise, who sit in manifold assemblies and occupy themselves with the Torah, some pronouncing unclean and others pronouncing clean, some prohibiting and others permitting, some disqualifying and others declaring fit. Should a man say: How in these circumstances shall I learn Torah? Therefore the text says: 'All of them are given from one Shepherd'. One God gave them; one leader uttered them from the mouth of the Lord of all creation, blessed be He; for it is written: 'And God spoke all these words'. Also do thou make thine ear like the hopper and get thee a perceptive heart to understand the words of those who pronounce unclean and the words of those who pronounce clean, the words of those who prohibit and the words of those who permit, the words of those who disqualify and the words of those who declare fit. He [then] spoke to them in the following words: It is not an orphan generation in which R. Eleazar b. 'Azariah lives.

(2) אבות דרבי נתן ז"א פרק ג

[והעמידו תלמידים הרבה] שבית שמאי אומרים אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו וכן אבות ועשיר ובית הלל אומרים לכל אדם ישנה שהרבה פושעים היו בהם בישראל ונתקברו לתלמוד תורה ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים:

(3) יומא לה:

תנו רבנן עני ועשיר ורשע באין לדין לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי אומרים לו כלום עני היית יותר מהלל אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיך חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון אמרו אותו היום ערב שבת היה ותקופת טבת היתה וירד עליו שלג מן השמים כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון אבטליון אחי בכל יום הבית מאיר והיום אפל שמא יום המעונן הוא הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג פרקוהו והרחיצוהו וסיכוהו והושיבוהו כנגד המדורה אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת

(4) ברכות כח.

תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי אמר רבי יוחנן פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר אתוספו ארבע מאה ספסלי וחד אמר שבע מאה ספסלי הוה קא חלשא דעתיה דרבן גמליאל אמר דלמא חס ושלום מנעתי תורה מישראל אחזו ליה בחלמיה חצבי חיורי דמליין קטמא ולא היא ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה